

Posudek bakalářské práce
vedoucí práce: Matěj Hájek
student: Michal Zvonař
název práce: „Konzumace tabákových výrobků z hlediska křesťanské etiky“

Student Michal Zvonař předložil k obhajobě závěrečnou bakalářskou písemnou práci s názvem „Konzumace tabákových výrobků z hlediska křesťanské etiky“. Práce byla odevzdána v řádném termínu v elektronické i tištěné podobě. Práce je opatřena autorovým čestným prohlášením, českou a anglickou anotací, poděkováním, podrobným obsahem, bibliografií a čtyřmi přílohami (výňatky ze sbírky zákonů ČR, článek, sociologický průzkum a dotazník k průzkumu).

I. Struktura

Práce je přehledně členěna na „Úvod“ (s.9-10), „Deskriptivní část“ (s. 11 – 35), „Normativní část“ (s. 36 – 51), „Závěr“ (s. 52 – 54). Toto základní členění je z hlediska cíle i metody práce vyvážené a vhodné, jednotlivé hlavní oddíly jsou obsahově přiměřené. „Deskriptivní část“ (A) je dále rozdělena do čtyř kapitol, v nichž student zkoumá tabákový výrobek a jeho konzumaci. Přistupuje k této problematice z historické (A.1 - „Tabákový výrobek“), psychologické (A.2 - „Závislost“), lékařské (A.3 - „Škodlivost“) a legislativní (A.4 - „Konzumace tabákových výrobků z hlediska legislativy“) perspektivy. Dělení kapitol i podkapitol v této části je vyvážené. „Normativní část“ (B) je členěna do tří kapitol. Po biblickém přehledu (B.5 - „Konzumace tabákových výrobků – biblická perspektiva“) následuje kapitola zachycující morální postoj vybraných duchovních a vedoucích pracovníků některých českých církví ke konzumaci tabákových výrobků (B.6 - „Konzumace tabákových výrobků – postoj církevních autorit“). Třetí kapitola této části se zabývá stručným teologickým zhodnocením tématu osobní svobody a ohledu na bližní (B.7 - „Svoboda a ohled na druhé“). I v části B je poměr jednotlivých kapitol vhodný. Práce je funkčně zarámována oddíly „Úvod“ a „Závěr“, ve kterých student formuluje hlavní tezi, cíl a metodu práce, následně shrnuje poznatky týkající se jeho hlavní teze a naznačuje aplikační impulsy z jeho poznatků plynoucí. K elaborátu je připojena část „Přílohy“, která je důležitým doplňkem dokreslujícím metodiku, kterou student zvolil pro zpracování svého tématu. Jednotlivé části, kapitoly, oddíly i odstavce jsou v textu označeny a odděleny přehledně.

II. Teze a metoda

Zvonařova práce má jasně zformulovanou tezi, která je uvedena již v anotaci (s. 3) a úvodu (s. 9). Teze je dále místy zmiňována i v textu (s. 36, 43), takže se čtenář lépe orientuje a neztrácí ze zřetel hlavní cíl práce. Zvonařova teze zní: „Pravidelné kouření je z hlediska křesťanské etiky hříš.“ K prověření této teze student přistupuje metodicky správně. Používá konvenční prostředky obecně přijímané v etické práci z křesťanské (přesněji protestantské) perspektivy. Po výčtu a přehledu stěžejních vědeckých poznatků („Deskriptivní část“), přistupuje odvážně a přímočaře k hodnotovému posouzení fenoménu konzumace tabáku („Normativní část“) na základě poznatků zjištěných v „Deskriptivní části“. Měřítkem pro toto zhodnocení je primárně Písmo a sekundárně postoje vybraných církevních zástupců reprezentujících část současného křesťanského spektra u nás. Tento metodický postup Zvonař deklaruje již v „Úvodu“ práce a statečně se ho drží až do samého závěru.

III. Obsah

Obsah práce i její metoda jsou přehledně a dostatečně představeny v „Úvodu“. V „Deskriptivní části“ přináší Zvonař nejprve poměrně ucelené vymezení pojmu „tabákový výrobek“ (A.1 - „Tabákový výrobek“). Tohoto vymezení se drží ve zbytku práce, což je důležité pro přehlednost a přínos jeho závěrů. Pokračuje poněkud selektivním, nicméně užitečným historickým přehledem vývoje konzumace tabákových výrobků (A. 1.1.2) Poté přesunuje svou pozornost k psychologickým (A.2 - „Závislost“), resp. zdravotním důsledkům požívání tabáku (A.3 - „Škodlivost“). V obou kapitolách se opírá o poznatky odborníků v oboru psychologie a toxikologie.

Uvedené zdroje jsou v zásadě důvěryhodné, prospěla by větší šíře a rozmanitost. V kapitole „Závislost“ přináší Zvonař užitečný přehled různých druhů závislostí a zasazuje tak závislost na účinných látkách obsažených v tabáku do širších souvislostí (A.2.2). Přínosné je rovněž systémové rozdělení drog (A.2.2.2), díky němuž lépe vynikne pozice tabákových výrobků mezi současnými návykovými látkami. Užitečný je dále přehled psychologických souvislostí vzniku závislosti (A.2.2.2.2.2). V kapitole „Škodlivost“ můžeme číst stručný, nicméně funkčně zacílený přehled chemického složení nejrozšířenějších tabákových výrobků s důrazem na účinné a zdraví ohrožující složky. V závěru kapitoly se Zvonař pokouší o zobecňující závěr ohledně škodlivosti tabákových výrobků v závislosti na frekvenci konzumace. Po prověření zjištěných poznatků a po konzultaci s předním odborníkem na danou problematiku (A.3.3) však nebylo možné jednoznačný závěr provést. Toto zjištění je přirozeně pro Zvonařův další postup významné.

„Normativní část“ si klade za cíl eticky zhodnotit na základě Písma poznatky zjištěné pomocí oborů přírodních věd (psychologie, medicína). Zvonař zde tedy ve velké míře pracuje s materiálem nashromážděným v „Deskriptivní části“. Toto teologické zhodnocení dále doplňuje přehledem postojů autorit reprezentujících etické klima v dnešní křesťanské veřejnosti. Zvonař nejprve v obsáhlé kapitole „Konzumace t.v. - biblická perspektiva“ (B.5) zkoumá exegeticky teologumenon „hřích“ (B.5.1). To je jistě na místě, přihlédneme-li k jeho hlavní tezi, v níž konzumaci t.v. do kategorie hříchu zařazuje. Vzhledem k tématu práce i studijnímu zaměření jejího autora nemůžeme očekávat precizní a komplexní exegetický průzkum. Práce s jednotlivými biblickými oddíly je zjevně limitována studentovými možnostmi, přesto však přináší důležité ovoce. Zvonař se ve své práci s Písmem zaměřil na stěžejní oddíly, které se jeho tématu dotýkají. V oddíle o hříchu se mu daří předložit základní vymezení a smysl pojmu "hřích" a hříšného jednání. Veden základní referenční literaturou postupuje dobře vyšlapanou etymologickou cestou. Škoda, že průzkum klíčových termínů není poněkud bohatší, odkazy na základní hebrejské pojmy by měly být uvedeny v originálním znění. Neškodila by také alespoň letmá zmínka o teologickém napětí mezi „peccatum originale“ a „peccatum actuale“, o roli lidské vůle a její osudové porušenosti.

V dalších oddílech pak Zvonař účelne hodnotí dva podstatné důsledky konzumace tabákových výrobků (závislost a škodlivost) z hlediska biblického kánonu (B.5.2; B.5.3). Biblická místa jsou i zde vhodně zvolená, hloubka i šířka exegetické práce trochu pokulhává. V oddíle „Závislost“ (B.5.2) Zvonař dobře propojuje své poznatky o různých typech závislostí s tím, co zjišťuje v textech NZ (především Ř 6, 12-14; Ř 8, 5-8; 1J 2, 15-17). Dochází k radikálnímu závěru, a sice „že nemáme být závislí na ničem a na nikom, ani sami na sobě. Hospodin nás chce cele. Bůh je žárlivě milující a očekává naši odevzdanost Jemu.“ (s.40)

Podobné propojení mezi deskriptivní a normativní částí provádí Zvonař i v oddíle „Škodlivost zdraví“ (B.5.3). Podrobněji zkoumá klíčové oddíly z 1. listu Korintským tematizující otázku lidské svobody a duchovního rozměru čistoty lidského těla. Vhodně doplňuje slova o „znesvěcení chrámu Ducha svatého“ citací z Mk 7, 18-20, kde jsou možnosti a prostředky znesvěcení spojeny výhradně s vnitřním světem člověka, nikoli s tím, co přijímá člověk zvenčí. Významný je rovněž následující postřeh: „... sám Bůh po člověku někdy chce, aby škodil svému tělu. Vždyť celá služba apoštolů znamenala často ohrožení zdraví a dokonce i celého života. Problém tedy není ve škodlivosti jako takové, ale spíš v tom, jestli si ničím zdraví pro dobrou a smysluplnou, nebo naopak pro zbytečnou, nesmyslnou věc.“ (s. 42).

Po shrnutí sociologického průzkumu, který v rámci své práce Zvonař sám provedl (B.6) následuje kapitola „Svoboda a ohled na druhé“ (B.7), která uzavírá „Normativní část“. Tato kapitola představuje ucelenou a relevantní složku v rámci celé Zvonařovy argumentace. Považuji ji za nejzdařilejší. Zvonař vybírá stěžejní NZ oddíly týkající se sporných otázek osobní svobody v kontextu života ve společnosti a ve společenství Božího lidu (1 Kor 9, 19-23; 1 Kor 10, 23-26; Ga 5, 13-15; Ř 14, 1-5). Zjištěné principiální morální závěry aplikuje na otázku konzumace tabákových

výrobků. Postupuje při tom snad až příliš rychle. Jeho prudkost je však zároveň sympatická a obcerstvuje svou praktičností. Své závěry sám srozumitelně shrnuje: „Z těchto poznatků vyplývá, že mou svobodu mohu reálně prožívat jen za předpokladu, nejsem-li v přítomnosti jak bratra slabšího ve víře, tak ani jiného člověka, jemuž jsem autoritou a příkladem. Lze tedy vyjádřit názor, že tabákový výrobek je možno konzumovat občasně v případě, kdy to nenarušuje můj vztah s Bohem a kdy nejsem kamenem úrazu slabšímu ve víře či špatným příkladem dětem.“(s. 51)

Podobně čerstvě působí i shrnutí elaborátu v kapitole „Závěr“. Student srozumitelně shrnuje svůj postup i podstatné dílčí závěry z jednotlivých kapitol práce, a tak dospívá k definitivnímu vyhodnocení své hlavní teze: „Na základě mého rozboru, úsudku relevantních údajů jak z medicíny, psychologie, tak z Bible si odvažuji tvrdit, že pravidelná konzumace tabákových výrobků je z hlediska křesťanské etiky hřích.“(s. 54). Jakkoli mohou být některé dílčí závěry i konečná teze předmětem věcné diskuse, dospěl autor práce metodicky korektně k jejímu uchopení a argumentačnímu podepření.

IV. Forma a styl

Jazyková stránka Zvonařovy práce je její největší slabinou. Některá místa trpí stylistickou neohrabaností, která v ojedinělých případech zatemňuje i zamýšlený věcný význam textu. V „Úvodu“ čteme metodický záměr prozkoumat poznatky medicíny vyjádřený poněkud zastřeně: „Druhou vědou, do které bych chtěl nahlédnout...“ (s. 10). Zvláště zní rovněž věty typu: „...projevila se nutnost nahlédnout...“ (s. 37) ; „Pokusíme se zaměřit na tuto problematiku z hlediska kontextualizace.“ (s. 31); „...většina respondentů vyjádřila vědomí si škodlivosti kouření.“ (s. 43), nebo také formulace v „Závěru“: „Poté jsem se zaměřil na způsob, jakým se křesťanský etik zachová, narazí-li na etický problém.“ (s. 52). V „Závěru“ autor přechází bez zjevného důvodu od užití první osoby singuláru k plurálu. (s. 52)

Vyskytují se i gramatické chyby: („po té“ - s. 10; nejednotné použití velkého písmena v adjektivu „Biblický“ - s. 35; chybné skloňování: „...na jednoduchou otázkou není jednoduchá odpověď?“ - s. 43; „...prof. Kasse...“ - s. 30; „...závislost na látku...“ - s. 52; aj.)

V. Hodnocení

Student vypracoval bakalářskou práci, která splňuje požadované parametry, jak po formální, tak i obsahové stránce. Zvolené téma je neotřelé a relevantní. Jeho teze je srozumitelná a metoda zpracování adekvátní. Prospěl by jistě větší rozsah zpracované literatury (jak v kapitolách shrnujících poznatky přírodních věd, tak v exegetických oddílech). Místy nedotažená je jazyková a formální stránka práce. Přes zmíněné nedostatky však hodnotím bakalářskou práci Michala Zvonaře kladně. Může dobře plnit svůj účel jako kvalitní odrazový můstek pro hlubší zpracování studované problematiky.

VI. Navrhované hodnocení: B - C

VII. Otázky k obhajobě

1. Jaké postavení z hlediska morální závažnosti má mezi ostatními druhy závislostí konzumace tabákových výrobků? Je vůbec možné to nějak přesněji odhadnout?
2. Do jaké míry je člověk zodpovědný za "svědomí" svého bližního? Mohu kouřit "skrytě", mám-li v této věci svobodu a kouřím v zanedbatelné míře z hlediska vlivu na můj zdravotní stav, nebo je to vždy lež a pokrytectví?
3. Může být kouření v určitém kontextu smysluplné a tedy bohulibé (v návaznosti na Váš závěr ze s. 42)?

4. Do jaké míry a na jakých etických základech má stát právo regulovat konzumaci tabákových výrobků?

5. Jakou normativní důležitost pro Vaši tezi má ve srovnání s biblickými závěry zjištění vyplývající z provedeného sociologického průzkumu (část B, kapitola 6)?

V Praze, dne 12. 8. 2009

Matěj Hájek